

ความเสมอภาคของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศต่อการสมรสและรับรองบุตร
ในประเทศไทย: ในมุมมองของนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม
Equality of the LGBT to Marriage and Child Legalization in Thailand:
in the Viewpoint of Scholars and Social Activist

เทิดเกียรติคุณ ช่างมนัสนันเดชา

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง
(ระบบการศึกษาทางไกลทางอินเทอร์เน็ต) วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต
โทร. 097-073-1585, E-mail: nachpol@hotmail.com

รัตพงษ์ สอนสุภาพ

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง
(ระบบการศึกษาทางไกลทางอินเทอร์เน็ต) วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต
โทร. 080-580-5353, E-mail: rattsonsuphap@gmail.com

Thurdkeattiphol Saengmaneejeeranandacha

Graduate Student, M.A. Program in Leadership in Society, Business and Politics
(Internet – Based Distance - Education) College of Social Innovation
Rangsit University

Rattaphong Sonsuphap

M.A. Program in Leadership in Society, Business and Politics
(Internet – Based Distance - Education) College of Social Innovation
Rangsit University

รับเข้า: 31 สิงหาคม 2561 ตอบรับ: 21 มีนาคม 2562

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสิทธิการสมรสและรับรองบุตรของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย และเพื่อศึกษาโอกาสและความท้าทายในการสมรสและการรับรองบุตรของผู้มีความหลากหลายทางเพศ ในมุมมองของนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม โดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม ประกอบด้วย นักสังคมศาสตร์ นักมนุษยศาสตร์ และนักเคลื่อนไหวทางสังคม จำนวนทั้งสิ้น 7 คน ภายใต้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเกิดจากการใช้ประสบการณ์ตรงและความ

คิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลมาตีความหมาย วิเคราะห์โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผลการศึกษา พบว่า 1) สภาพปัญหาสิทธิการสมรสและการรับรองบุตร กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย ไม่สามารถจดทะเบียนสมรสกันได้ เนื่องจากขัดต่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 และ 1458 และร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ.2561 ก็ยังให้สิทธิไม่ครบถ้วน โดยเฉพาะสิทธิในเรื่องบุตร 2) โอกาสและความท้าทายในประเด็นการสมรสและการรับรองบุตรของผู้มีความหลากหลายทางเพศในมุมมองของนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม พบว่า สังคมไทยเปิดกว้าง และมีทัศนคติยอมรับการมีตัวตนของผู้มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น จึงเป็นโอกาสที่กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศจะสามารถสมรส รับรองบุตร และก่อสร้างครอบครัวที่สมบูรณ์ ภายใต้การพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องที่จะเกิดขึ้นตามมา ข้อเสนอแนะ คือ สังคมต้องมีการเรียนรู้ และยอมรับผู้มีความหลากหลายทางเพศได้อย่างสนิทใจ เพื่อยอมรับเพศวิถีที่แตกต่าง ให้ผู้มีความหลากหลายทางเพศมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมชายจริงหญิงแท้ในสังคมไทย

คำสำคัญ: ความเสมอภาค กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ การสมรสและการรับรองบุตร

Abstract

This study objectives were to; study the problem condition of marriage right and child legalization of LGBT in Thailand and study opportunities and challenges in marriage and child legalization of LGBT in the viewpoint of scholars and social activist. The sample group in this study was scholar and social activists consisting of social scientists, humanitarians and social activists in the number of 7 people under qualitative research methodology which was from hands-on experience and opinions of information giver to interpret and analyze by in-depth interview. From the study, it was found that; 1) The problem condition of marriage right and child legalization of LGBT in Thailand which cannot register marriage due to violation of the Civil and Commercial Code Section 1448 and 1458. As for Civil Partnership Act, B.E. 2561, it does not provide complete right to this matter, especially the right regarding children. 2) Opportunity and challenges in marriage point and child legalization of LGBT in the viewpoint of scholars and social activists, it was found that Thai society is still open and has an attitude of more accepting existence of LGBT. This is an opportunity for LGBT to get married, to legalize children and to create a perfect family under related law that would be passed on later. Recommendation: The society must learn and accept LGBT fully in order to accept different genders so that

LGBT would have equal right and opportunity with real man and women in Thai society.

Keywords: equality, LGBT, marriage and child legalization

บทนำ

การปรากฏตัวของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้น ด้วยการเปลี่ยนผ่านทางโครงสร้างสังคม ค่อย ๆ ทำลายอคติตามขนบธรรมเนียมความเชื่อเดิมของสังคมที่มีมุมมองว่าชายจริงต้องคู่กับหญิงแท้ ปัจจุบันสังคมยอมรับการมีตัวตนของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น โดยเฉพาะกระแสตอบรับของคนรุ่นใหม่ที่รับรู้ เข้าใจ และยอมรับผู้มีความหลากหลายทางเพศว่ามีความเท่าเทียมเฉกเช่นชายจริงหญิงแท้ แม้สังคมปัจจุบันจะเปิดกว้างยอมรับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นแล้วก็ตาม แต่ในความเป็นจริงกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศยังไม่ได้ได้รับการรับรองในเรื่องสิทธิและโอกาสหลายประการ เช่น การเข้าถึงกฎหมายว่าด้วยเรื่องสิทธิและความเสมอภาคในประเด็นการสมรสและรับรองบุตร ที่จะนำไปสู่การก่อตั้งครอบครัวที่สมบูรณ์ โดยกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศไม่สามารถสมรสกันได้ เนื่องจากขัดต่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 และมาตรา 1458 แต่รัฐกลับผลักกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศให้ไปใช้กฎหมายที่แปลกแยก และแตกต่าง กล่าวคือ ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. 2561 ซึ่งกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศสามารถจดทะเบียนเป็นคู่ชีวิตกันได้ ภายใต้กฎหมายฉบับนี้ หากแต่คู่ชีวิตที่กล่าวถึงยังไม่มีสิทธิที่เท่าเทียมกับคู่สมรสของคู่รักต่างเพศตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตลอดจนพบว่า การรับรองบุตรบุญธรรมร่วมกัน และการปกครองบุตรบุญธรรมร่วมกัน ยังไม่มีกฎหมายฉบับใดให้การรับรอง ด้วยเหตุที่รัฐมองว่า สังคมยังต้องใช้เวลาในการปรับตัว และเรียนรู้ที่จะยอมรับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศว่าเป็นบุคคลที่เท่าเทียมกับชายจริงหญิงแท้ได้อย่างสนิทใจก่อน จึงจะมอบสิทธิอื่น ๆ ตามมาในอนาคต เปรียบเสมือนร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. 2561 เป็นบันไดขั้นแรกที่จะนำไปสู่ความเสมอภาคของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างเต็มรูปแบบ หากเป็นดังที่รัฐได้ให้คำมั่นไว้

จากสภาพการณ์ดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการศึกษาความเสมอภาคของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศต่อการสมรสและรับรองบุตรในประเทศไทย เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศที่ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์จากกฎหมายการสมรสของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน

กรอบเนื้อหาของบทความ

บทความนี้เป็นบทความวิชาการที่มีขอบเขตเนื้อหาเสนอเฉพาะเรื่องความเสมอภาคของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศต่อการสมรสและรับรองบุตรในประเทศไทย ซึ่งทำการศึกษาผ่านนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม จำนวนทั้งสิ้น 7 คน ประกอบด้วย นักสังคมศาสตร์ 2 คน

นักมนุษยศาสตร์ 2 คน และนักเคลื่อนไหวทางสังคมที่ทำงานเกี่ยวกับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ 3 คน ซึ่งใน 7 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคมที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศโดยตรง 4 คน และนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคมที่เป็นชายจริงหญิงแท้ 3 คน ซึ่งนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคมทุกคนต่างมีความรู้ ความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในเรื่องสิทธิของผู้มีความหลากหลายทางเพศผ่านงานสอน งานวิชาการ งานวิจัย และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ภายใต้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเกิดจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์โดยตรงมาทำการตีความในรูปพรรณาวิเคราะห์ต่อไป

ความหมายของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ

ผู้มีความหลากหลายทางเพศอาจเป็นคำใหม่สำหรับคนทั่วไปที่ไม่ค่อยได้เข้ามาสัมผัสกับกลุ่มนี้ ซึ่งในภาพกว้างหมายถึงทุกคนไม่ว่าจะมีเพศวิถี (Sexuality) อย่างไร ซึ่งอาจจะเป็นชายจริงหญิงแท้ สาวประเภทสอง เกย์ ไบ โบท ทอม ดี เลสเบียน หรืออื่น ๆ อีกมากมาย ทั้งนี้เพราะเพศวิถีเป็นทางเลือกที่พวกเขาสามารถจะเลือกเดินหรือใช้ชีวิตตามแบบฉบับของเขาเอง โดยไม่จำเป็นต้องเหมือนหรือคล้ายคลึงกันในการดำเนินชีวิตทางเพศ และไม่จำเป็นต้องจัดไว้กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพราะอาจเป็นลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนใครก็ได้ (ธเนศวร กาญจนรัตน์, 2549) อีกทั้งตัวตนและวิถีชีวิตทางเพศนั้นอาจเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ เวลา และระบบความคิด ความเชื่อทางสังคม และวัฒนธรรมได้ (สุไลพร ชลวิไล, 2550)

คำว่าผู้มีความหลากหลายทางเพศ (Homosexual) เป็นคำที่มาจากภาษากรีกคำว่า “Mono” ซึ่งเป็นคำที่ใช้เติมข้างหน้าในภาษากรีก โดยมีความหมายว่า “เหมือนกัน” สมัยกรีก พฤติกรรมความรักเพศเดียวกันเป็นเรื่องปกติ เป็นเรื่องธรรมดา และยังเป็นการแสดงออกถึงความรักอันสูงส่งกว่าธรรมดาอีกด้วย คนชั้นปัญญาชนหรือชนชั้นสูงในสังคมเท่านั้นที่มีสิทธิกระทำได้ (อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม, 2525) คำว่า “Homosexuality” ได้ถูกนำมาใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ.1869 ในการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปกฎหมายเยอรมันที่ห้ามการมีเพศสัมพันธ์ของคนรักเพศเดียวกัน ต่อมาจึงถูกนำมาใช้ในความหมายที่คน ๆ หนึ่งรักและมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลเพศเดียวกัน ซึ่งเป็นได้ทั้งเพศชายและเพศหญิง สำหรับเพศชายที่มีความพึงพอใจรักใคร่และมีเพศสัมพันธ์กับเพศชายด้วยกันในปัจจุบันเราจะเรียกว่า เกย์ (Gay) ขณะที่เพศหญิงที่มีความพึงพอใจรักใคร่และมีเพศสัมพันธ์กับเพศหญิงด้วยกันในปัจจุบันเราจะเรียกว่า เลสเบียน (Lesbian) (ประภาพรณ วงศาโรจน์, 2532)

แม้ว่าในปัจจุบันจะมีกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ให้ความสนใจกับผู้มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น แต่ก็ยังคงยึดติดกับแนวความคิดเดิมทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ โดยมองพฤติกรรมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศว่ามีความเสี่ยงในด้านสุขภาพทางเพศและอนามัยทางเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ยิ่งการจัดประเภทรูปแบบการมีเพศสัมพันธ์ว่าปกติกับไม่ปกติ (ธเนศวร กาญจนรัตน์, 2549) ถึงแม้ในทางวิชาการทางการแพทย์สากลจะได้ถอนหัวข้อ “การรักเพศเดียวกัน” (Homosexuals) ออกจากบัญชีรายชื่อโรคและอาการเจ็บป่วยมาเป็นเวลากว่า 30 ปีแล้วก็ตาม (สุไลพร ชลวิไล, 2550) ทำให้ผู้มีความหลากหลายทางเพศเกิดความแตกต่างและมีอำนาจในการต่อรองน้อย ขาดการเข้าถึงทรัพยากรและพื้นที่ทางสังคม ยังไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ถูกกดขี่ข่มเหง และถูกประณามอยู่ตลอดเวลา (เดลินิวส์, 2550) ทำให้ต้องมูมานะและอดทนในการทำงานอย่างมากเพื่อความความสำเร็จและสร้างการยอมรับให้เกิดขึ้น (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร และ พงณา รูปแก้ว, 2549) ทั้งยังต้องเผชิญกับความโดดเดี่ยวและความกดดันอย่างมากจากอคติและการเลือกปฏิบัติจากสังคม ทั้งในระดับครอบครัว ระดับสังคม และระดับรัฐ ทำให้กลายเป็นผู้มีความผิดปกติทางด้านจิตใจและเป็นปัญหาสังคม ส่งผลให้ผู้มีความหลากหลายทางเพศพยายามแสดงตัวตนและออกมาเคลื่อนไหวในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น (สุริชัย หวันแก้ว, 2550) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเท่าเทียมกันของผู้มีความหลากหลายทางเพศในสังคม อันจะเห็นได้จากการที่ในปัจจุบันผู้มีความหลากหลายทางเพศได้จัดตั้งองค์กรเพื่อเป็นกระบอกเสียงในการเรียกร้องให้สังคมยอมรับพวกเขาทั้งในด้านกฎหมายและในทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร และ พงณา รูปแก้ว, 2549)

อย่างไรก็ตามในช่วงหลายปีที่ผ่านมา สังคมไทยเปิดกว้างยอมรับผู้มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น เราพบเห็นการเปิดตัวของบุคคลที่มีชื่อเสียงว่าเป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศ รวมถึงความสามารถของผู้มีความหลากหลายทางเพศก็เห็นเป็นที่ประจักษ์ในสังคม ประกอบกับแรงกดดันจากต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศทางตะวันตกที่มีการยอมรับผู้มีความหลากหลายทางเพศได้อย่างสนิทใจ เกิดความเท่าเทียมระหว่างเพศเกิดขึ้นในทั่วทุกมุมโลก และพลังการยอมรับของคนรุ่นใหม่ในสังคมไทยเอง ทำให้กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศเริ่มมีบทบาทและมีพื้นที่ในทางสังคม อันจะนำไปสู่การเรียกร้องสิทธิความเสมอภาค และความเท่าเทียมระหว่างเพศในสังคมไทยต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางเพศ (Sexual Rights)

สิทธิทางเพศเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนมาช้านาน (Rothschild, 2000) สิทธิทางเพศ หมายถึง สิทธิในการใช้ชีวิตด้วยเพศวิถีหนึ่ง ๆ ที่ปราศจากความรุนแรง การเลือกปฏิบัติ และการบังคับด้วยกำลัง โดยมีพื้นฐานบนความเท่าเทียม ความเคารพ และเป็นธรรม (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2548) สิทธิทางเพศถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ได้รับการประกาศเมื่อ พ.ศ. 2537 ณ เมืองวาเลนเซีย ประเทศสเปน ซึ่งโดยคำจำกัดความแล้วครอบคลุมแนวคิดเรื่องเพศวิถีในฐานะที่เป็นคุณลักษณะของมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนรักต่างเพศหรือคนรักเพศเดียวกัน คนแก่หรือคนหนุ่มในทุกประเทศ ทุกวัฒนธรรม และทุกศาสนา รวมถึงสิทธิที่จะได้มาซึ่งอิสรภาพทางเพศ สิทธิในการแสดงออกทางเพศ และสิทธิในความพึงพอใจทางเพศ อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน “สิทธิทางเพศ” มักจะถูกใช้เพื่อระบุถึงการเรียกร้องสิทธิเฉพาะสำหรับอัตลักษณ์หรือพฤติกรรมทางเพศของผู้มีความ

หลากหลายทางเพศเท่านั้น ทั้งนี้เพราะกรอบความเชื่อเรื่องเพศยอมรับการร่วมเพศและเพศสัมพันธ์เพื่อการสืบเผ่าพันธุ์มนุษย์ รูปแบบของเรื่องเพศที่สังคมเห็นว่าถูกต้องชอบธรรมจึงจำกัดอยู่เฉพาะการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างเพศชายกับเพศหญิงในสถาบันการแต่งงานในระบบผัวเดียว (ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2550)

นอกจากนี้การเรียกร้องสิทธิทางเพศยังมีนัยของการเรียกร้องให้รัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ ส่งเสริมกิจกรรมหรือการแสดงออกทางเพศที่หลากหลาย (Miller, 2002) ขณะที่ HERA (Health, Empowerment, Rights & Accountability) เสนอว่าสิทธิทางเพศครอบคลุมสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (Health, Empowerment, Rights & Accountability (HERA), 1999)

- 1) สิทธิในความสุข ความฝัน และจินตนาการต่าง ๆ
- 2) สิทธิที่จะสำรวจเพศวิถีของตนเองที่เป็นอิสระจากความหวาดกลัว ความอาย ความเชื่อที่ผิด ๆ และอุปสรรคทั้งปวงที่อาจเป็นตัวขัดขวางการแสดงออกซึ่งความปรารถนาทางเพศอย่างเสรี
- 3) สิทธิที่จะใช้ชีวิตด้วยเพศวิถีหนึ่ง ๆ ที่ปราศจากความรุนแรง การเลือกปฏิบัติและการบังคับด้วยกำลัง ภายใต้กรอบการทำงานของความสัมพันธ์ที่มีพื้นฐานบนความเท่าเทียม ความเคารพ และเป็นธรรม
- 4) สิทธิที่จะเลือกคู่สัมพันธ์ทางเพศโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ
- 5) สิทธิที่จะเลือกว่าจะมีเพศสัมพันธ์หรือไม่ซึ่งครอบคลุมถึงสิทธิที่จะมีเพศสัมพันธ์แบบยินยอมพร้อมใจ และเข้าสู่การสมรสด้วยความเต็มใจและเป็นอิสระของทั้งสองฝ่าย
- 6) สิทธิที่จะแสดงออกถึงรสนิยมทางเพศอย่างเป็นอิสระและเป็นตัวของตัวเอง
- 7) สิทธิที่จะแสดงออกถึงเพศวิถีที่เป็นอิสระจากการมีหรือไม่มีลูก
- 8) สิทธิที่จะได้มาซึ่งสุขภาพทางเพศที่ดี การเข้าถึงข้อมูล การศึกษา และการบริการในเรื่องเพศวิถีและสุขภาพทางเพศในทุก ๆ เรื่อง ที่เป็นความลับ โดยการบริการเหล่านั้นต้องมีคุณภาพสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้
- 9) สิทธิที่จะยืนยันและมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยเพื่อเป็นการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์และการแพร่โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอชไอวีหรือเอดส์

จะเห็นได้ว่าการให้คำนิยาม “สิทธิทางเพศ” ของ HERA รวมความหมายเอาไว้มากมายแต่สิ่งสำคัญคือ ทุกมิติของคำนิยามข้างต้นนั้นสอดคล้องโดยตรงกับปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการรับรองการคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ในปัจจุบัน

เมื่อพูดถึงสิทธิทางเพศ ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 1960 มีเพียง 3 เพศที่เป็นที่รับรู้กัน คือ ผู้ชาย ผู้หญิง และประเภทที่อยู่กึ่งกลางที่เรียกว่า กะเทย ซึ่งหมายถึงชายหรือหญิงที่มีลักษณะสองเพศหรือแสดงพฤติกรรมที่สังคมมองว่าไม่ตรงกับเพศภาวะของตนและถูกเรียกว่า เพศที่สาม แต่ในปัจจุบันคนส่วนใหญ่มองว่าอย่างน้อยที่สุดมีอยู่ 7 เพศ คือ ผู้ชาย เกย์คิง เกย์ควีน กะเทย ทอม ดี และผู้หญิง โดย

ในประเทศไทยนั้นการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของผู้มีความหลากหลายทางเพศนั้นมิได้เกิดขึ้นเฉพาะในกรุงเทพมหานครเท่านั้น แต่พบได้ในสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ และยังสามารถพบได้ในหมู่บ้านชนบทห่างไกลและในเมืองใหญ่ต่าง ๆ โดยผู้มีความหลากหลายทางเพศจำนวนมากจะโยกย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ที่ดูเหมือนว่าจะมีอิสระและเสรีภาพทางเพศมากกว่า แต่ไม่ค่อยพบคนที่ประกาศว่าตัวเองเป็นเกย์ กะเทย ทอม หรือดี ในหมู่บ้านหรือในเมืองเล็ก ๆ (Jackson, 2000)

ประเด็นเรื่องความไม่เท่าเทียมทางเพศกำลังเป็นหัวข้อที่มีผู้ถกเถียงเกือบทุกสังคมทั่วโลก โดยเฉพาะนักคิดแนวสตรีนิยม (Feminist) ได้พยายามรณรงค์ให้สังคมหันมาให้ความสนใจที่จะยกระดับสถานภาพของผู้หญิงให้เท่าเทียมกับผู้ชายในทุก ๆ ด้าน โดยมีพื้นฐานของแนวคิดที่ว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืนและสันติภาพที่ถาวรจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากสังคมโลกยังไม่สามารถสร้างความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้น” (อรทัย หุริเจริญพานิช, 2544) ซึ่งในปัจจุบันประเด็นเรื่องความไม่เท่าเทียมทางเพศนอกจากจะหมายถึงเพศชายและหญิงแล้ว ยังหมายรวมถึงกลุ่มเพศที่สามหรือผู้มีความหลากหลายทางเพศซึ่งทวีจำนวนมากขึ้นในสังคมปัจจุบันด้วย (Kirby, 2006)

ปัญหาสิทธิการสมรสและการรับรองบุตรของผู้มีความหลากหลายทางเพศ

นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศโดยตรง และกลุ่มที่เป็นชายจริงหญิงแท้ มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ประเทศไทยเป็นประเทศที่ต้อนรับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นอย่างดี แต่ว่าการเลือกปฏิบัติและการถูกเหยียดหยามกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศก็ยังปรากฏอยู่ในสังคมไทย อีกทั้งปัจจุบันสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศยังไม่มี การรับรองและคุ้มครองในทางกฎหมายเทียบเท่ากับบุคคลต่างเพศ อาจกล่าวได้ว่า ปัจจุบันการสมรสระหว่างบุคคลเพศเดียวกันในประเทศไทยนั้นไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายรองรับ และขัดต่อมาตรา 1448 และ 1458 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว” และ “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายหญิงยินยอมเป็นสามีภริยากัน” ตามลำดับ ยิ่งไปกว่านั้นการใช้คำของประมวลกฎหมายดังกล่าวในมาตราอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องนั้นได้กำหนดใช้เฉพาะคำว่า “ชาย” และ “หญิง” ไว้โดยตลอด ส่งผลให้คู่ครองเพศเดียวกันยังไม่สามารถจดทะเบียนสมรสได้ แต่ก็มีมีความพยายามเพื่อรณรงค์การออกกฎหมายคุ้มครองสิทธิดังกล่าว คือ ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต ทั้งนี้หากประเทศไทยผ่านร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ.2561 จะทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีการรับรองสถานะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพศเดียวกัน อันจะเป็นบันไดขั้นแรกสู่การเรียกร้องความเสมอภาคและความเป็นธรรมในด้านอื่น ๆ เช่น การรับรองบุตร การสร้างครอบครัวที่สมบูรณ์ เป็นต้น

ความเสมอภาคของกลุ่มหลากหลายทางเพศต่อการสมรสและรับรองบุตรในสถานการณ์ปัจจุบัน

ชวนโรจน์ อธิพัชรพร (2560) กล่าวว่า ความเสมอภาคของกลุ่มหลากหลายทางเพศต่อการสมรสและการรับรองบุตร ตามร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ.2561 ไม่เท่าเทียมกับการสมรสและคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พบว่า การจดทะเบียนสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 นำมาซึ่งสิทธิและหน้าที่ของคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และตามกฎหมายอื่น ๆ และไม่ว่าจะเป็นประมวลกฎหมายฉบับอื่น ๆ พระราชบัญญัติ ระเบียบปฏิบัติของภาครัฐและเอกชนใด ๆ ต่างได้ยึดโยงคำว่า “คู่สมรส” ในการมอบสิทธิ หน้าที่ และการคุ้มครองทางกฎหมายไว้โดยตลอด

ดังนั้น หากพิจารณาตามทฤษฎีความเสมอภาคแล้ว ความเสมอภาคของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศต่อการสมรสและการรับรองบุตรตามพระราชบัญญัติคู่ชีวิต อาจจะยังไม่ได้ได้รับความเสมอภาคอย่างเต็มรูปแบบ เนื่องด้วยข้อจำกัดของ “คู่ชีวิต” ไม่เท่าเทียมกับ “คู่สมรส” พบว่ามีสิทธิหลายประการที่สำคัญที่หายไป และไม่ได้รับรองไว้ในร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. 2561 เช่น สิทธิในการรับรองบุตรบุญธรรมร่วมกัน สิทธิในการปกครองบุตรร่วมกัน

การปรากฏตัวขึ้นของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยที่มีมากขึ้นในปัจจุบัน ส่งผลให้สถาบันทางสังคม เช่น สถาบันกฎหมาย สถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน ไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน จึงส่งผลให้เกิดผลสะท้อนต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก ทำให้รัฐไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะการรับรองสิทธิการสมรสและรับรองบุตรได้อย่างทันทีทันใด

นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศโดยตรง และกลุ่มที่เป็นชายจริงหญิงแท้ มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ในปัจจุบันพบว่า ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังขาดโอกาสในการเข้าถึงกฎหมายการสมรสและรับรองบุตร และสามารถกล่าวได้ว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนั้น ยังไม่ได้ได้รับความเสมอภาคในเรื่องสิทธิการสมรสและรับรองบุตร กลุ่มนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคมที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศโดยตรงกล่าวถึงทฤษฎีการตีตราว่า ในสังคมไทยยังพบการตีตราต่อกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศให้เป็นพลเมืองชั้น 2 โดยการกระทำจากรัฐเอง โดยแนวคิดใช้กฎหมายแบ่งแยก แตกต่าง กล่าวคือ คู่รักต่างเพศให้สมรสกันภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในขณะที่กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศถูกกีดกันออกจากสังคม โดยให้จดทะเบียนเป็นคู่ชีวิตในพระราชบัญญัติคู่ชีวิต

ส่วนในระดับสังคม แม้จะไม่มี การแสดงออกถึงความชิงชังต่อกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างชัดเจน แต่ก็กล่าวได้ว่าสังคมไทยอยู่อย่างอดทนอดกลั้นต่อกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ แต่พบว่าแนวโน้มการยอมรับผู้มีความหลากหลายทางเพศจะดีขึ้นเรื่อย ๆ จากกำลังของคนรุ่นใหม่ และแรงผลักดันจากต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วที่ทุกคนเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมายที่

สามารถสมรสกันได้ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกัน การปรากฏตัวของของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศที่ปรากฏต่อสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ จะค่อย ๆ ทำลายอคติตามขนบความเชื่อดั้งเดิมของสังคมไทยที่ยึดติดกับทฤษฎีบรรทัดฐานรักต่างเพศ ที่ให้ความสำคัญกับความรักระหว่างชายจริงกับหญิงแท้เท่านั้น นี่จึงทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ถือว่ามีความหมายที่ทันสมัยที่สุดที่การใช้ชีวิตของผู้รักหลากหลายทางเพศได้รับการรับรองทางกฎหมาย แม้จะยังไม่อาจเรียกว่าเสมอภาคโดยสมบูรณ์ แต่ถือเป็นบันไดขั้นแรกในการเรียกร้องสิทธิความเสมอภาคในด้านต่าง ๆ ต่อไปในอนาคต

โอกาสของการมีกฎหมายรองรับการสมรสและรับรองบุตรของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ

ประการที่ 1 โอกาสของการมีกฎหมายรับรองสิทธิการสมรสและรับรองบุตร กลุ่มนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคมที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศโดยตรง มีความคิดเห็นว่าอัตลักษณ์ทางเพศที่มากกว่าความเป็นหญิงและชาย เริ่มปรากฏให้เห็นในหลายพื้นที่ที่ค่อย ๆ ทำลายอคติของสังคม ตามฐานทฤษฎีบรรทัดฐานรักต่างเพศ ให้ยอมรับตัวตนที่หลากหลายของมนุษย์มากขึ้น สอดคล้องกับ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร และ พจนา รูปแก้ว (2549) กล่าวว่า ในประเทศไทยปัจจุบันนั้นผู้มีความหลากหลายทางเพศเป็นกลุ่มที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนมากขึ้น ด้วยสาเหตุจากความเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างทางสังคมและโลกาภิวัตน์ที่ยอมรับต่อความหลากหลายทางเพศได้มากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ คือ การมีกฎหมายรับรองการสมรสและรับรองบุตรของผู้มีความหลากหลายทางเพศ เป็นสิ่งที่ท้าทายกฎหมายล้าหลังที่ครอบงำคนไว้ตามเพศกำเนิด ตรงตามทฤษฎีการตีตรา ที่ส่งผลให้เกิดการลดทอนคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ แต่นี่อาจเป็นช่วงเวลาของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศควรมีสติ มีโอกาสที่จะสร้างครอบครัว อันเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม สร้างความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันในสังคม ดังนั้น หากมีการออกกฎหมายรองรับสิทธิการสมรสระหว่างบุคคลเพศเดียวกันโดยที่ไม่มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลในสังคมให้มีมุมมองในทางบวกและสร้างความเข้าใจที่ตรงกันแล้ว ก็จะไม่เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม (ธัญพร บัวทอง, 2017)

ประการ ที่ 2 โอกาสในการได้รับการยอมรับในสังคมของผู้มีความหลากหลายทางเพศ นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศโดยตรง และกลุ่มที่เป็นชายจริงหญิงแท้ มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศเกิดขึ้นแล้ว คือ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่น่ายินดีอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในกฎหมายดังกล่าวได้มีการเพิ่มเติมคำว่า “การแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด” ถือว่าเป็นครั้งแรกที่ปรากฏคำนี้ในกฎหมายไทย และเชื่อว่าเมื่อกฎหมายนี้มีผลบังคับใช้อย่างสมบูรณ์ จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อสังคมอย่างมาก เช่น จะมีกฎหมายออกมารองรับสิทธิการสมรสและการรับรองบุตรของผู้มีความหลากหลายทางเพศ

ที่จะช่วยในเรื่องผลกระทบจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้ประชาชนกลุ่มเพศทางเลือกมีสิทธิและความเท่าเทียมเท่ากับผู้อื่นมากขึ้น สอดคล้องกับ Noknoi & Wutthirong (2007) กล่าวว่าในประเทศไทยนั้นผู้มีความหลากหลายทางเพศมีแนวโน้มที่จะเปิดเผยตัวมากกว่าในอดีต อันเป็นผลมาจากการที่สังคมไทยในปัจจุบันให้การยอมรับผู้มีความหลากหลายทางเพศเพิ่มมากขึ้น

ประการที่ 3 โอกาสในการสร้างครอบครัวและการรับบุตร นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศโดยตรง และกลุ่มที่เป็นชายจริงหญิงแท้ มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เมื่อบุคคลรักร่วมเพศตัดสินใจใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ความคาดหวังที่จะมีครอบครัวที่สมบูรณ์เพื่อตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สังคมไทยจะต้องคำนึงถึง หากบุคคลรักร่วมเพศ 2 คนตัดสินใจใช้ชีวิตร่วมกันเพียง 2 คน ในแง่ของกฎหมายก็สามารถเทียบเคียงกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยทั่วไปมาใช้บังคับได้ แต่หากบุคคลรักร่วมเพศประสงค์จะมีบุตรก็อาจจะก่อให้เกิดปัญหาและความสับสนทางสังคม เช่น ในกรณีของการอุ้มบุญ ที่บุคคลรักร่วมเพศอาจนำเชื้อสpermsของตนไปปฏิสนธิกับไข่ของผู้หญิงอื่นโดยใช้วิธีการทางการแพทย์ แล้วเมื่อเด็กคลอดออกมาก็นำมาเลี้ยงเป็นบุตรของตนกับคู่ ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการอุ้มบุญเป็นการเฉพาะ กรณีการขอรับบุตรบุญธรรมก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่มีความเป็นไปได้สูง โดยบุคคลรักร่วมเพศซึ่งประสงค์จะมีบุตรอาจไปขอรับบุตรบุญธรรมจากสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ เพื่อมาเลี้ยงดูเป็นบุตรของตนกับคู่ก็เป็นได้ แต่ในทางปฏิบัติอาจจะไม่ถนัดเนื่องจากสถานสงเคราะห์จะมีการตรวจสอบคุณสมบัติและความเหมาะสมอย่างเข้มงวด (Chanraem Mutathorn, 2014)

ประการที่ 4 โอกาสแห่งความเท่าเทียมของ “คู่ชีวิต” ตามพระราชบัญญัติคู่ชีวิต นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศโดยตรง และกลุ่มที่เป็นชายจริงหญิงแท้ มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ การขับเคลื่อนพระราชบัญญัติคู่ชีวิต ซึ่งตั้งอยู่บนฐานคิดของการเคลื่อนไหวทางสังคมสมัยใหม่ที่คณะกรรมการการกฎหมาย การยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน สภาผู้แทนราษฎร เสนอต่อสังคม เพื่อเปิดโอกาสให้คนรักเพศเดียวกันที่ไม่สามารถจดทะเบียนสมรสได้ตามกฎหมายเดิม สามารถจดทะเบียนเป็น “คู่ชีวิต” อันจะนำไปสู่สิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย ได้แก่ สิทธิในเรื่องการจัดการทรัพย์สินร่วมกัน สิทธิในการรักษาพยาบาลและการได้รับสวัสดิการ สิทธิในกรณีคู่ชีวิตฝ่ายหนึ่งตาย สิทธิในการดำเนินคดีอาญา สิทธิตามกฎหมายและกติกาสังคมอื่น ๆ อีกทั้งยังเป็นการสร้างการยอมรับจากสังคมได้ แต่หากกล่าวถึงความความเสมอภาคและความคลุมเครืออยู่ เพราะคู่ชีวิตไม่มีสิทธิเทียบเท่าคู่สมรส เนื่องจากคู่ชีวิตถูกสงวนไว้ซึ่งสิทธิบางประการที่รัฐยังไม่อาจมอบให้โดยเฉพาะสิทธิเรื่องบุตร

ประการที่ 5 โอกาสของกฎหมายความเสมอภาคในการสมรสและรับบุตรของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศภายใต้ร่มเงาแห่งสิทธิมนุษยชน นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้ง

2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศโดยตรง และกลุ่มที่เป็นชายจริงหญิงแท้ มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ปัจจุบันหลักสิทธิมนุษยชนได้รับการยอมรับและใช้เพื่อสร้างความเสมอภาคสำหรับบุคคลอย่างทั่วถึงทุกกลุ่ม รวมถึงบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ทำให้มีการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับผู้มีความหลากหลายทางเพศขึ้นมาในระดับสากล โดยหลักการนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าการเคารพสิทธิทางเพศ วิถีทางเพศ และอัตลักษณ์ทางเพศมีความสำคัญต่อการสร้างหลักประกันความเสมอภาคระหว่างชายหญิงและบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (ภาณพ มีชำนาญ, 2556) นอกจากนี้ในหลายประเทศได้ให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไว้ในรัฐธรรมนูญ ในขณะที่การสมรสในประเทศไทยนั้นได้กำหนดหลักเกณฑ์และสิทธิหน้าที่ของคู่สมรสไว้ตามหลักกฎหมายครอบครัวซึ่งบัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ก็ยังพบว่า แม้ว่าสังคมไทยจะไม่ได้กลั่นแกล้งคนที่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างชัดเจน แต่ก็ยังไม่ได้ยอมรับความหลากหลายทางเพศได้ทั้งหมด สังคมยังคงมีทัศนคติที่ดีต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ตราบเท่าที่พวกเขาอยู่ภายใต้กรอบบางอย่างของสังคม สอดคล้องกับ จิราพร จิระสถิตย์ (2542) กล่าวว่า การตีตราจากสังคม เป็นทัศนคติและปฏิกิริยาของสังคมในทางลบต่อบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งสังคมจะมีปฏิกิริยาหรือแสดงความเกลียดชัง และไม่ยอมรับให้เป็นสมาชิกของกลุ่ม แต่ก็ยังมีกลุ่มคนบางกลุ่มที่มองว่าการมีกฎหมายออกมารองรับสิทธิการสมรสและการรับรองบุตรของผู้มีความหลากหลายทางเพศเริ่มยอมรับได้ในสังคมไทยมากขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงเปิดรับของคนในครอบครัว และสังคมในทางที่ดีกว่าในอดีต สอดคล้องกับ จันทรจิรา บุญประเสริฐ (2554) กล่าวว่ามุมมองต่อกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศเลือกโดยรวมของสังคมไทยเปลี่ยนไปในทางบวก คือ สังคมมีการยอมรับความหลากหลายของเพศวิถีทางเลือกมากขึ้น

ความท้าทายของการมีกฎหมายรองรับการสมรสและรับรองบุตรของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ

ประการที่ 1 ผลกระทบต่อสังคมหากมีกฎหมายออกมารองรับสิทธิการสมรสและการรับรองบุตรของผู้มีความหลากหลายทางเพศ นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคมที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศโดยตรง มีความคิดเห็นว่า เหตุดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในด้านของเศรษฐกิจ การมีกฎหมายออกมารองรับสิทธิการสมรสและการรับรองบุตรของผู้มีความหลากหลายทางเพศ มีผลกระทบต่อการพัฒนาของชีวิตของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศยุคใหม่ซึ่งมีวัฒนธรรมที่มีศูนย์กลางอยู่กับการค้าการลงทุนในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ประเทศไทยได้กลายเป็นจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ร่วมสนับสนุนและส่งเสริมในเรื่องนี้ กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศเริ่มปรากฏให้เห็นเด่นชัดในสังคม กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ จึงมีอิสระในการแสดงตัวตนออกมาได้อย่างเปิดเผย อีกทั้ง

กระแสการยอมรับความหลากหลายทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศในระดับโลก ตลอดจนการเข้าถึงข้อมูลผ่านทางอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ ก็มีอิทธิพลต่อความเข้าใจกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่นี่เป็นเพียงภาพสะท้อนผิวเผินที่องค์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพยายามสร้างขึ้นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติ แต่หากพิจารณาถึงในรายละเอียดไม่ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจะดึงดูดนักท่องเที่ยวมากเพียงใด หากแต่ในความเป็นจริงผู้มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยยังไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมในแง่ของการมีกฎหมายรับรองสิทธิการสมรสและการรับรองบุตร ก็ยังไม่อาจกล่าวได้ว่าเมืองไทยเป็นสวรรค์ของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศได้อย่างสมบูรณ์

ประการที่ 2 อุปสรรคในการนำไปใช้ของกฎหมายออกมารองรับสิทธิการสมรสและการรับรองบุตรของผู้มีความหลากหลายทางเพศ นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศโดยตรง และกลุ่มที่เป็นชายจริงหญิงแท้ มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ในทางปฏิบัติ สังคมยังต้องใช้เวลา และให้โอกาสสังคมไทยได้เรียนรู้ และปรับตัวทัศนคติ เพื่อยอมรับในเรื่องเหล่านี้ได้อย่างสนิทใจ เพราะก่อนหน้านี้สิ่งเหล่านี้เคยถูกต่อต้านอย่างหนัก ทั้งในสังคมไทยและอีกหลายประเทศ (ไทยรัฐ, 2560) ข้อขัดแย้งต่อต้านทั้งหมดมาจากพื้นฐานความคิดที่ยังไม่ยอมรับคนรักเพศเดียวกัน ถึงแม้ประเทศไทยจะไม่ได้มีกลุ่มต่อต้านผู้มีความหลากหลายทางเพศ แต่ในความเป็นจริงเป็นเพียงการรอตทนอยู่ร่วมกันเท่านั้น อยู่แบบต่างคนต่างอยู่ แต่ในใจยังไม่ได้ยอมรับว่าผู้มีความหลากหลายทางเพศว่าเป็นเรื่องปกติ และสำหรับคนไทยนั้นจะมีความเชื่อที่ว่ากฎหมายเปลี่ยนแปลงไม่ได้และไม่อยากจะทำให้ตัวเอง จุดนี้ก็มีความขัดแย้งในตัวเองสำหรับผู้มีความหลากหลายทางเพศทั่วประเทศไทยที่รู้สึกในด้านหนึ่ง ชีวิตของตนเองก็มีส่วนพัวพันกับกฎหมายมีความต้องการในความคุ้มครองทางสังคมและสวัสดิการสังคม และในอีกด้านหนึ่งของการปฏิบัติตัวจากความรู้สึกที่สร้างทำเหมือนกับว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้นและการที่ชาวไทยไม่เห็นความสำคัญของกฎหมายเป็นอุปสรรคที่ขวางกั้นและส่งผลถึงวิถีชีวิตและการสนับสนุนทางด้านสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ที่ยังเป็นประเด็นปัญหาให้เห็นอยู่ ณ ปัจจุบันนี้ สอดคล้องกับ ชวินโรจน์ ชีรพัชรพร และ ภาณุมาศ ชัดเจนงาม (2560) กล่าวว่า หลายประเทศก็ยังไม่ได้ให้การยอมรับทางสังคมของบุคคลที่รักเพศเดียวกัน เหตุเพราะมีบริบทของค่านิยมทางศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมมากมาย ที่ไม่ยอมรับในความรักของบุคคลเพศเดียวกัน และมีการตีตราว่าผิดแปลกจากบรรทัดฐานทางสังคมที่มักยอมรับเฉพาะคู่รักชายหญิง

ประการที่ 3 ความท้าทายของการก่อตั้งครอบครัวรูปแบบใหม่และการรับรองบุตรของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศโดยตรง และกลุ่มที่เป็นชายจริงหญิงแท้ มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ สิทธิที่จะสร้างครอบครัว เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนที่พึงได้รับการรับรองจาก

รัฐ ภายใต้กรอบแห่งกฎหมาย เมื่อผู้มีความหลากหลายทางเพศจะสร้างครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ กับพ่อและลูก และแม่กับแม่และลูก ปัจจุบันพบว่า ยังไม่มีกฎหมายใด ๆ มารองรับ ทั้งในแง่ของการ ก่อตั้งครอบครัว และการได้มาซึ่งบุตรและการรับรองบุตร ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่และใหม่มากที่สังคมไทยยังไม่ยอมรับการมีอยู่ของ “ป้าป๊า (คู่รักชายกับชาย)” หรือครอบครัวที่มีแม่สองคน การพัฒนา กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการก่อตั้งครอบครัวและการได้มาซึ่งบุตรและการรับรองบุตร ยังไม่สามารถ กระทำได้ เพราะสิ่งเหล่านี้ถือเป็นการทำลายครอบครัวในขนบธรรมเนียมเดิมอย่างรุนแรง และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญของสิทธิของเด็ก การเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ในครอบครัวคู่รักที่มีความ หลากหลายเพศ สังคมแสดงความกังวลว่า พฤติกรรมของผู้เลี้ยงดูจะส่งผลกระทบต่อทั้งร่างกายและ จิตใจของเด็ก รวมถึงการได้มาซึ่งบุตรที่ไม่ถูกกฎหมาย เช่น การอุ้มบุญเชิงพาณิชย์ ยังถูกมองว่าเป็น เรื่องที่ผิดศีลธรรมอันดีของสังคมอย่างร้ายแรง และถูกสังคมต่อต้านอย่างหนัก เพราะฉะนั้นกว่าที่คู่รัก ผู้มีความหลากหลายทางเพศจะได้ก่อตั้งครอบครัวที่สมบูรณ์ที่ประกอบด้วย พ่อพ่อ แม่แม่ และลูกลูก นั้นยังต้องฟันฝ่าอุปสรรค และพิสูจน์ให้สังคมได้รับรู้ว่า พ่อพ่อ แม่แม่ เหล่านี้ ก็มีความสามารถที่จะ เลี้ยงดูเด็กได้ดีเช่นครอบครัวในอุดมคติที่มีพ่อเป็นผู้ชาย และแม่ที่เป็นผู้หญิง

ประการที่ 4 นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นผู้มีความ หลากหลายทางเพศโดยตรง และกลุ่มที่เป็นชายจริงหญิงแท้ มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ว่า การใช้สิทธิอันสมบูรณ์และการมีส่วนร่วมในสังคมไม่มีทางเป็นไปได้ หากสังคมไม่ยอมรับว่าสมาชิก ในสังคมทุกคนเสมอภาคกันและควรได้รับสิทธิมนุษยชนที่เท่าเทียมกัน (สิริวิมล พยัฆะ, 2560) การ ปิดช่องว่างในการคุ้มครองทางกฎหมายต่อสิทธิในวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศนั้น ควรมีการ ผลักดันเพื่อเปลี่ยนแปลงนโยบาย โดยขยายให้มีการคุ้มครองบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจาก การเลือกปฏิบัติในกฎหมายที่มีอยู่ด้วย เพราะสังคมไทยแม้ว่าจะเปิดกว้างให้กับกลุ่มคนที่มีความ หลากหลายทางเพศ แต่การเปิดกว้างนั้นก็ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถใช้ชีวิตได้ อย่างมีความสุข หรือได้รับสิทธิเท่าเทียมกับประชาชนคนอื่น ๆ (ภัทราภรณ์ จึงเลิศศิริ, 2555) สังคมไทยต้องทำความเข้าใจว่าอัตลักษณ์ทางเพศนั้นมีความหลากหลาย และทุกคน ไม่ว่าจะหญิง ชาย เกย์ เลสเบี้ยน ไบเซ็กชวล หรือคนข้ามเพศ ก็ควรมีสถานะที่เท่าเทียมกันในฐานะมนุษย์คน หนึ่ง สอดคล้องกับ สุไลพร ชลวิไล (2550) กล่าวว่า ต้องผลักดันให้ประเด็นเรื่องเพศภาวะและเพศวิถี เข้าไปอยู่ในกฎหมายมาตรการทางสังคมและการเมืองในทุก ๆ มิติหรืออีกนัยหนึ่งคือผลักดันให้เกิด กฎหมาย รวมถึงมาตรการทางสังคมและการเมืองที่ปกป้องคุ้มครองคนจากการถูกเลือกปฏิบัติ การถูก กีดกัน และถูกทำร้ายอันเนื่องมาจากอคติทางเพศ

บทสรุป

สภาพปัญหาสิทธิการสมรสและการรับรองบุตรของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศใน สังคมไทย แม้ว่าความเสมอภาคของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในประเด็นการสมรสและรับรอง

บุตร อาจจะยังไม่ได้รับความเสมออย่างสมบูรณ์แบบในสังคมไทย โดยที่กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศไม่อาจเข้าถึงกฎหมายการสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ก็พบความพยายามของประเทศไทยที่ให้ค้ำประกันการมีร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ.2561 จะเป็นบันไดขั้นแรกสู่ความเท่าเทียมระหว่างเพศ รัฐปรารถนาให้สังคมได้เรียนรู้ และปรับทัศนคติในเชิงบวกก่อน เพื่อให้สามารถยอมรับผู้มีความหลากหลายทางเพศได้อย่างสนิทใจ ก่อนจะนำไปสู่การแก้ประมวลกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป เพื่อนำมาสู่การสมรสที่เท่าเทียมภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันระหว่างชายจริงหญิงแท้และกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ ส่วนในเรื่องการรับรองบุตรอาจจะต้องใช้เวลาในการพิสูจน์ว่าผู้มีความหลากหลายทางเพศก็สามารถเลี้ยงดูบุตรได้ดีเช่นเดียวกับชายจริงหญิงแท้ และแสดงให้เห็นสังคมคลายความกังวลต่อสิทธิเด็ก โดยเฉพาะประเด็นการลอกเลียนแบบพฤติกรรมเบี่ยงเบนของผู้เลี้ยงดู

โอกาสและความท้าทายในเรื่องสิทธิการสมรสและการรับรองบุตรของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ ในระหว่างนี้การเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ การรณรงค์สร้างความตระหนักรู้ว่าสิทธิการสร้างครอบครัว คือสิทธิขั้นพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชนที่บุคคลพึงมีพึงได้รับการรับรองจากรัฐจำเป็นต้องเกิดขึ้น และต้องมีกลไกการดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องและมีรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อแสดงให้เห็นว่าถึงเวลาแล้วที่กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศจะมีโอกาสสมรสกัน รับรองบุตรร่วมกัน เพื่อสร้างครอบครัวที่สมบูรณ์ ซึ่งอาจไม่ใช่การมีครอบครัวตามอุดมคติที่มีเพศชายทำหน้าที่สามีและพ่อ และเพศหญิงทำหน้าที่ภรรยาและแม่ หากแต่ครอบครัวในความหมายของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ เป็นความท้าทายอย่างหนึ่งเพราะเป็นครอบครัวรูปแบบใหม่ ที่ประกอบด้วยพ่อแม่ที่มีเพศวิถีที่หลากหลาย แต่มีความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรได้ดีเทียบเท่าครอบครัวชายจริงหญิงแท้ในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2548). **ขบวนการประชาสังคมไทย: ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง**. กรุงเทพฯ: โสภณการพิมพ์.
- จันทร์จิรา บุญประเสริฐ. (2554). **ชีวิตที่ถูกละเมิด: เรื่องเล่ากะเทย ทอม ดี หญิงรักหญิงชายรักชาย และกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิธีรนาถ กาญจนอักษร, สมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย.
- จิราพร จิระสถิตย์. (2542). **สิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ของบุคคลรักร่วมเพศในกรอบแห่งกฎหมายในฝรั่งเศส**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. (2550). **เมื่อผู้หญิงคิดจะมีหมวด: การต่อสู้ “ความจริง” ของเรื่องเพศในสภาผู้แทนราษฎร**. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ชวินโรจน์ อีรพัชรพร และ ภาณุมาศ ชัดเงางาม. (2560). **สิทธิความเสมอภาคในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย**. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 22(2): 24 - 32.

- ชวินโรจน์ ชีรพัชรพร. (2560). พ.ร.บ. คู่ชีวิต ร่างที่ 3 ความเสมอภาคที่ไม่มีอยู่จริงของ LGBTI ไทย. ค้นเมื่อ 30 มกราคม 2562, จาก <https://thestandard.co/civil-partnership-bill-draft-3/>
- เดลินิวส์. (2550). สนช.ออกสามศอกขวาง “ร่าง พรบ.” เปลี่ยนคำนำหน้าบุคคลเพศที่ 3. ค้นเมื่อ 30 มกราคม 2562, จาก www.parliament.go.th/new/new_detail.php?prid=104565
- ไทยรัฐ. (2560). สิทธิมนุษยชนในคนข้ามเพศ. ค้นเมื่อ 30 มกราคม 2562, จาก <https://www.thairath.co.th/content/1070779>
- ธเนศวร กาญจธีรานนท์. (2549). สิทธิมนุษยชนของบุคคล. ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ธัญพร บัวทอง. (2017). ครอบครัวหลากหลายทางเพศ ความหวังถึง กม.แต่งงานเพศเดียวกันในไทย. ค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2562, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-40465985>
- ประภาพรณ วงศาโรจน์. (2532). การพัฒนาเอกลักษณ์รกร่วมเพศในหมู่วัยรุ่น. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภัทราภรณ์ จีงเลิศศิริ. (2555). สังคมไทยยอมรับความหลากหลายทางเพศจริงหรือ?. ค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2562, จาก WWW2.IPSR.MAHIDOL.AC.TH/NEWSLETTER/INDEX.PHP/COMPONENT/CONTENT/ARTICLE/99-POPDEV-VOL35-NO1/237-SEXUAL-DIVERSITY.HTML
- ภาณพ มีชำนาญ. (2556). สภาพปัญหาความเสียเปรียบของกลุ่มความหลากหลายทางเพศอันเนื่องมาจากการไม่มีกฎหมายรับรองการสมรสในประเทศไทย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สิริวิมล พยัฆะ. (2560). ความไม่เท่าเทียมในสิทธิกับกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ (Proceedings) การสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ 16 ประจำปีการศึกษา 2559 ระหว่างวันที่ 29-30 มิถุนายน พ.ศ.2560: 903 - 914.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร และ พจนา รูปแก้ว. (2549). การสื่อสารเพื่อการจัดการองค์กรภายในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2550). คนชายขอบ: จากความคิดสู่ความจริง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุไลพร ชลวิไล. (2550). เพศไม่จำเป็น: ตัวตน เพศภาวะ เพศวิถี ในมิติสุขภาพ. โครงการจัดตั้งสำนักงานศึกษานโยบายสาธารณสุขสวัสดิการและสังคม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

- อรรถัย หุจรูญพานิช. (2544). กระบวนการเปิดเผยตนเองของบุคคลที่เป็นรักร่วมเพศ. โครงการจัดตั้งสำนักงานศึกษานโยบายสาธารณสุขสวัสดิการและสังคม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม. (2525). เพศศึกษาประสานวัยรุ่น ในคู่มือวิทยาการเรื่องเพศศึกษาของสมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- Archawanikul, K. (2005). **Thai Civil Society Movement: Civil Society Movement**. Bangkok: Sopholkanpim. (in Thai)
- Boonprasert, J. (2011). **Violated Life: Story of LGBT and International Human Rights Law**. Bangkok: Teeranard Kanjanaaksorn Foundation, Rainbow Sky Association of Thailand. (in Thai)
- Buathong, T. (2017). **LGBT Family Hope to Thai law of Same-Sex Marriages**. Retrieved on 1st March 2019, from <https://www.bbc.com/thai/thailand-40465985>. (in Thai)
- Chonvilai, S. (2007). **Fluid Sex: Identity Gender and Sexuality in Health Dimensions**. Nakhon Pathom: Project Establishment of The Office of Public Health, Welfare and Social Policy Studies Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University. (in Thai)
- Chunglertsiri, P. (2012). **Can Thai society accept gender diversity?** Retrieved on 1st March 2019, from WWW2.IPSR.MAHIDOL.AC.TH/NEWSLETTER/INDEX.PHP/COMPONENT/CONTENT/ARTICLE/99-POPDEV-VOL35-NO1/237-SEXUAL-DIVERSITY.HTML. (in Thai)
- Daily news. (2007). **Thai Legislative Council Hinder Prefix of Name of LGBT Bill**. Retrieved on 30th January 2019, from www.parliament.go.th/new/new_detail.php?prid=104565. (in Thai)
- Health, Empowerment, Rights & Accountability (HERA). (1999). *Rights and needs: rethinking the connections in debates over reproductive and sexual rights*. **Health and human rights**, 2(4): 17 - 29.
- Jackson, R. B. (2000). *The vertical distribution of soil organic carbon and its relation to climate and vegetation*. **Ecological applications**, 2(10): 423 - 436.
- Jirasathit, J. (1999). **Basic rights of humanity of homosexual persons in the framework of law in France**. Bangkok: Chulalongkorn University Publisher. (in Thai)

- Kanteeranon, T. (2006). **Human Rights of People**. Thai Red Cross AIDS Research Centre. Bangkok: Matichon Publisher. (in Thai)
- Kirby, E. L. (2006). *Helping you make room in your life for your needs”: When organizations appropriate family roles*. **Communication Monographs**, 4(73): 474 - 480.
- Meechumnun, P. (2013). **The Problem of Disadvantage of Sexual Diversity because Thailand no Marriage Law**. Chiang Mai University. (in Thai)
- Miller, A. (2002). **Subset selection in regression**. New York: CRC Press.
- Mutathorn, C. (2014). **Same Sex Marriage**. Retrieved on 30th January 2019, from <http://www.humanrightscenter.go.th/IHR/HRI2/Forms/AllItems.aspx>
- Noknoi, C. & Wutthirong, P. (2007). *Workforce Diversity: Sexual Orientation Discrimination in Thailand*. **International Journal of Diversity in Organizations, Communities & Nations**, 3(7): 152 - 156.
- Payaksri, S. (2017). **Inequalities of Rights with Sexual Diversity**. Proceedings in Seminar for Graduate Students Network 16th Sociology and Anthropology Branch, Academic Year 2016, 29 - 30 June 2017: 903 - 914. (in Thai)
- Rhujalempanit, A. (2001). **Self-Disclosure Process of Homosexual Persons**. Project Establishment of The Office of Public Health, Welfare and Social Policy Studies Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University. (in Thai)
- Rothschild, B. (2000). **The body remembers: The psychophysiology of trauma and trauma treatment**. New York: Norton & Company.
- Songsampan, C. (2007). **When a Woman Thinks of a Mustache: Fighting “The Truth” of Sex in The House of Representatives**. Bangkok: Kobfai Project Printing. (in Thai)
- Sotanasatian, S. and Thubkaew, P. (2006). **Communication for Management of Gay Organizations in Thailand**. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF). (in Thai)
- Srisaengnam, A. (1982). **Sex education for teenagers in Instructor's Guide on Sex Education of The Family Planning Association of Thailand**. Bangkok: Odeon Store. (in Thai)

- Thairath. (2017). **Human Rights in Transgender People**. Retrieved on 30th January 2019, from <https://www.thairath.co.th/content/1070779>. (in Thai)
- Theeraparcharaporn, C. (2017). **Civil Partnership bill 3 The non-existent equality of Thai LGBTI**. Retrieved on 30th January 2019, from <https://thestandard.co/civil-partnership-bill-draft-3/>. (in Thai)
- Theeraparcharaporn, C. and Kadngaongam, P. (2017). *Equality Rights in Marriage of People with Sexual Diversity in Thailand*. **Journal of Researchers Association**, 22(2): 24 - 32. (in Thai)
- Wankaew, S. (2007). **Marginal People: From Thought to Truth**. Bangkok: Chulalongkorn University Publisher. (in Thai)
- Wongsarot, P. (1989). **Homosexual Identity Formation Among Teenagers**. Bangkok: Thammasat University. (in Thai)